

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2025 Vol. 1

tsuull.uz
uzlc.tsuull.uz

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2025 Vol. 1

tsuull.uz

uzlc.tsuull.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosari: Nozliya Normurodova
Mas'ul kotiblar: Ozoda Tojiboyeva
Sanjar Mavlyanov

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafu Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farxod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Odinxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabetta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Uşenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.tsuull.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nozliya Normurodova

Executive secretaries: Ozoda Tajibaeva
Sanjar Mavlyanov

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Odinakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.tsuull.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Botir Elov, Oqila Abdullayeva, Mastura Primova

O'zbek tilida tabiiy tilni qayta ishlashdagi morfologik, sintaktik va semantik tahlil metodlari.....6

Günay Babayeva

Dil biliminde toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler.....49

Adabiyotshunoslik

Zarina Rahmonova

Alisher Navoiy ga'zallarida poetik sintaksis hodisasi (professor Bahodir Sarimsoqov tadqiqotlari asosida).....64

Lütviyyə Əsgərzadə

Qulu Ağsəsin şeir – mətnlərinin analizi və yorumlanması.....78

Tarix. Manbashunoslik

Shamsiddin Kamoliddin

O'rta asrlardagi O'zbekiston xaritasi.....93

San'at

Sevda Beheshti

Navoiy she'riyatining miniatyuralarda aks etishi (Eron fondlaridagi miniatyurali qo'lyozmalar asosida).....125

CONTENT

Linguistics

Botir Elov, Oqila Abdullayeva, Mastura Primova

Morphological, Syntactic, and Semantic Analysis Methods in
Natural Language Processing in Uzbek.....6

Gunay Babayeva

Words expressing Gender in linguistics.....49

Literature

Zarina Rahmonova

The Phenomenon of Poetic Syntax in Alisher Navoi's Ghazals (Based
on the Studies of Professor Bahodir Sarimsoqov).....64

Lutviyya Asgarzada

Analysis and Interpretation of Gulu Agses' Poetry-texts.....78

History. Source studies

Shamsiddin Kamoliddin

Map of Uzbekistan in the Middle ages.....93

Art

Sevda Beheshti

Navai's Poetry as Reflected in Miniature Paintings (A Study of
Illustrated Manuscripts Preserved in Iranian Collections).....125

Dil biliminde toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler

Günay Babayeva¹

Özet

Toplumsal cinsiyet kavramı kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş farklılıkları ifade eder. Toplumun kültürüne ve değerlerine göre toplumsal cinsiyet ve rol davranışları öğrenilir ve pekiştirilir. Böylece toplumda kadın ve erkeğe farklı toplumsal sorumluluk yüklenir. Türk dillerinde dilbilgisel cinsiyet bulunmasa da son zamanlarda toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler yabancı dillerin etkisi ile oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler, davranış, tavır, alışkanlık, zihinsel ve fiziksel özellikler, duygusal nitelikler, meslekler ve uzmanlık alanlarını ifade etmek için ortaya çıkmıştır. Elbette toplumsal cinsiyet algısı her dilde farklıdır. Çalışmada, Azerbaycan Türkçesinden, İngilizceden ve Rusçadan örnekler getirilerek toplumsal cinsiyetin diller ve kültürler arasında nasıl farklılaştığı gösterilmiş ve toplumsal cinsiyet bağlamında farklı kültürlerin düşünce ve tutumlarının neler olduğu, bunların cinsiyet rollerinin şekillenmesine ve bireylerin cinsiyet temelinde ayrışmasına nasıl yansıdığını tespit etmek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Toplumsal cinsiyet, dilbilim, kelimeler, cinsiyet rolleri, diller.*

Giriş

İngilizce’de *gender* (cinsiyet) kelimesi aslında dilbilgisel cinsiyet anlamına geliyor. Amerikalı sosyolog John Money, 1955’te transseksüel ve interseks bireyleri incelemeye yönelik çalışmalarında bu kelimeyi ilk kez biyolojik cinsiyet ile sosyal rol arasında terminolojik olarak ayırım yapmak için kullandı. Ancak “toplumsal cinsiyet” kavramı, feminist hareketin ve feminist teorinin gelişmesi sayesinde ancak 1970’lerin başında yaygınlaştı. “*Feminist teorisyenler, biyolojiye dayalı cinsiyet farklılıklarını toplum tarafından “eril” veya “dişil” olarak kabul edilen davranış ve niteliklerden ayırmak için “toplumsal cinsiyet” kavramını analitik bir kategori olarak kullanmışlardır*” [Pilcher 2004, 8].

¹Günay Babayeva – Doçent doctor, Bakü Slavyan Üniversitesi.

E-mail: gunay.babayeva1234567@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1435-569X

Alıntı için: Babayeva, G. 2025. “Dil biliminde toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler”. *Özbekistan: Dil ve Kültür* 1: 49 – 63.

Ruşçada olduğu gibi Azerbaycan Türkçesinde de bu terimlerin çoğu İngilizcede olduğu gibidir. İngilizcede kullanılan *gender* terimi, Rusçada гендер (gender-cinsiyet) olarak telaffuz edilirken Azerbaycan Türkçesinde de Rusça üzerinden geçen *gender* kelimesi kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı (gender), feminist literatüre 1972’de Ann Oakley tarafından kazandırılmıştır [Agayeva 2014, 13]. Türkiye Türkçesinde bu kelime, 1990’lardan, Azerbaycan Türkçesinde ise 90’lı yılların başından itibaren kullanılmaktadır. “*Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran Ann Oakley’e göre ‘cinsiyet’, biyolojik olarak erkek-kadın ayrımını anlatırken; ‘toplumsal cinsiyet’ erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Fakat bu terimin kapsamı, ilk ortaya çıkışından beri yalnızca bireysel kimliği ve kişiliği değil, ayrıca sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ve stereotiplerini, yapısal düzeyde ise kurumlar ve örgütlerdeki cinsel iş bölümünü içine alacak kadar genişlemiştir*” [Agayeva 2014, 13].

Bunun dışında cinsiyet doğumda verilir, bir erkeğin veya kadının biyolojik durumunu ifade eder ve öncelikle fiziksel özelliklerle ilişkilidir: kromozomlar, baskın hormonlar, dış ve iç organların anatomisi vs. Cinsiyet, belirli bir toplumun erkek çocuklar ve erkekler veya kız çocukları ve kadınlar için uygun olduğunu düşündüğu sosyal rolleri, etkinlikleri, nitelikleri ve davranışları ifade eder. İnsanların nasıl davrandığını, başkalarıyla nasıl etkileşime girdiğini ve kendilerini nasıl algıladığını etkiler. Biyolojik cinsiyetin özellikleri kültürler arasında aynıyken, cinsiyet özellikleri farklılık gösterebilir.

“*Bireyin cinsiyeti biyolojik cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) açısından farklıdır*” [Orhan 2014, 108]. Cinsiyet, bazı dillerde eril, dişil ve nötr olarak ayrılmasıyla ortaya çıkan bir dil bilgisi kategorisidir. Bu kategori kelimelere ekler getirilmesi ile kendini gösterir. Azerbaycan Türkçesinde ve diğer Türk lehçelerinde de adlarda cinsiyet kategorisi yoktur. Türk lehçelerinde cinsiyet eklerinin varlığı ise bir çok araştırmacılar tarafından tartışma konusu olmuştur. Dillerde cinsiyet bildirme yolları dilbilgisel cinsiyetle sınırlı değildir. Bir dilde biyolojik cinsiyetle bağlantılı olarak cinsiyet farklılıklarını yansıtan kelimelerin var olması o dilde sözlüksel cinsiyet kategorisinin varlığının gösteren delillerdendir. Cinsiyet kategorisi dışında kadınları erkeklerden ayırabilecek pek çok kelime vardır. Bazı dillerde kadınları ve erkekleri tanımlamak için kullanılan basmakalıp ve önyargılar yaratabilen kelimeler kullanılır. Hatta bu kelimeler-

den bazıları kadınlar için olumsuz çağrışımlara sahip bile olabilir. Dilbilgisinde cinsiyet, geleneksel olarak cinsiyetle veya cinsiyet eksikliğiyle ilişkilendirilen sözcük ve biçimlerin sınıflara dağılımını temsil eden bir kategoridir.

Toplumsal Cinsiyet ayrımcılığının toplumun tüm alanlarında olduğu gibi ders kitaplarında da rastlanmaktadır. Firdevs Gümü-şoğlu “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet” başlıklı çalışmasında şöyle bir sonuca varır: “*kadın erkek ayrımı*” yapılmasının doğru olmadığını yazan ders kitaplarında bile, açık iletilerle ayrımcılık yapmaktadır” [Bingöl 2014, 108].

Kadınlarla erkeklerin arasında biyolojik farklılıkların bulunması doğaldır. Fakat bazı kelimeler onların biyolojik farklılıklarına dayalı değil, davranışlarına ve mesleklerine dayalı olabilir. İngilizcede *nurse maid*, *nanny* “bebek bakıcısı”, *actor* “erkek oyuncu”, *actress* “kadın oyuncu”, *duke* “erkek duk”, *duchess* “kadın düşes”, *master* “usta”, *mistress* “kadın usta”, *spinster* “evde kalmış kız”, *widower* “dul kadın”, *widow* “dul erkek”, Rusçada *nyana* “çocuk bakıcısı”, *lisiça* “cadaloz”, *razvratnaya* “ahlaksız” vb.

Çalışmanın amacı ve önemi

Toplumsal cinsiyet dil bilimi, dil ve kültürün etkileşimini keşfetmeye ve analiz etmeye, toplumsal cinsiyet hakkındaki fikirleri şekillendirmeye ve toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitliğini veya eşitsizliğini etkilemeye yardımcı olur. Çalışmada çeşitli dillerden örnekler getirilerek toplumsal cinsiyetin diller ve kültürler arasında nasıl farklılaştığı örneklerle karşılaştırılmıştır. Çalışmanın amacı, toplumsal cinsiyet bağlamında farklı kültürlerin sahip olduğu düşünce ve tutumların neler olduğunu, bunların cinsiyet rollerinin şekillenmesine ve bireylerin cinsiyet temelinde ayrışmasına nasıl yansıdığını tespit etmek, aynı zamanda modern erkeklik/kadınlık algısındaki küresel eğilimleri tartışmak ve toplumsal cinsiyet odaklı medya, paremiyolojik materyaller ve iç analiz yoluyla ulusal-kültürel ve dilsel özellikleri (sözcüksel, anlatısal) belirlemektir.

Çalışmanın yöntemi

İnsanların meslek, davranış, görünüş ve duygusal nitelikleri göz önünde bulundurularak toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimelerin oluşum nedenlerini araştırmak amacıyla Azerbaycan Türkçesinin, İngilizcenin ve Rusçanın sözlüklerinden seçilen örnekler karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın bulguları

Toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler, deyimler ve atasözleri insanların düşüncelerini ve kültürel değerlerini yansıtır. *“Toplumsal cinsiyet olgusu, derinliği sabit olmamakla birlikte dünyanın pek çok ülke ve toplumunda yaşanan bir eşitsizlik sorundur”* [Bingöl, 2014, 114]. Toplumsal cinsiyete dayanarak erkek ve kadına biçilen roller erkeğin ‘lider’ durumunda olması ile sonuçlanmıştır. Kadın, toplumda erkekten bir adım geride algılanmaktadır. Bu durum kendini dilde de göstermektedir. Toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler, kadın erkek eşitsizliğini gözle görülür biçimde yansıtmaktadır.

Aynı düşünce veya fikir, farklı dillerde farklı ifadelere sahiptir. Toplumsal Cinsiyeti ifade eden kelimelere onların dil bilimi üzerindeki kültürel etkisine dair örnekler bakalım:

- Sözcük dağarcığı ve anlambilim: Araştırmalar, diller arasında cinsiyet eşitsizliğini pekiştirebilecek kelimeler olduğunu göstermektedir. Bazı kelimeler, belirli bir cinsiyete atıfta bulunmak için kullanılabilir veya cinsiyetle ilgili belirli fikirleri ifade etmekte başarısız olabilir. Örneğin; “tibb bacısı”, “tibb gardaşı” (Azerbaycan Türkçesinde erkek ve kadın hemşireyi ayırmak için kullanılır.)

- Hitaplar ve unvanlar: İnsanlara hitap etme cinsiyete göre farklılık gösterebilir. Bazı dillerde kadın ve erkek hitapları arasında bir ayrım vardır (*sir, madam, miss, Mr. baby, bayan* vs.) ve bu ayrım toplumsal cinsiyet normlarını yansıtır olabilir. İngilizcede *Mrs* şahıs ünvanı evli bayanlar için kullanılır ve soyadların önüne getirilir, *Miss* ise bekar bayanlar için kullanılmaktadır. *Ms* ünvanı ise evli ve ya bekar farkı gözetmeden kullanılır.

Çeşitli olay ve sorunlara ilişkin fikir ve görüşlerin sunulduğu reklamcılıkta da halkların kültürel özellikleri ve ilgi alanları etkili olmaktadır. Çeşitli diller aynı konuya farklı perspektiflerden üslup ve ifade araçlarıyla yaklaşır. P. Pehlivan haklı olarak yazıyor: *“Cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkillik gibi kavramların izini sürerek cinsiyetin biyolojik yönünden çok toplumsal anlamlarından, kadın ve erkek kimliklerinin nasıl oluşturulduğundan bahsetmiştir”* [Pehlivan 2017, 519].

Her üç dilde de erkeklerin ve kadınların neye benzediğine dair kalıplaşmış yargılar vardır. Toplum genellikle erkeklerin güçlü, agresif ve bağımsız, kadınların ise güzel, şefkatli ve evcimen olması gerektiğine inanabilir. Bu durum, dilin bir kültür ürünü olması ve sosyo-kültürel norm ve değerleri yansıtmasıyla ilgilidir.

Rusçada *ateç* “baba”, *mat* “anne”, *sın* “oğul” ve *doç* “kız”

kelimeleri aile bağlamında kadın ve erkek rolleri arasındaki farkları yansıtmaktadır. Benzer şekilde, Azerbaycan Türkçesinde *ata* “baba”, *ana* “anne”, oğul “oğul” ve *gız* “kız” kelimeleri de aynı işlevi yerine getirir. İngilizcede *father* “baba”, *mother* “anne”, *son* “oğul” ve *daughter* “kız” gibi kelimeler aile bağlamında toplumsal olarak kabul görmüş cinsiyet rollerine işaret etmektedir. Azerbaycan Türkçesinde ve Rusçada bir erkek *hazayin doma* “evin erkeği”, bir kadın ise *zabatlivaya mat* “bakıcı anne” veya *damashnaya hozayka* “ev hanımı” olarak tanımlanabilir. İngilizcede erkekler ve kadınlar genellikle sırasıyla *mujestvenniy* veya *nejniy* “erkeksi”, “nazik” gibi belirli rollerle ilişkilendirilir. Azerbaycan Türkçesi ve Rusçada bir erkeği tanımlamak için *mujestivenni* “cesur” kelimesi kullanılırken bir kadını tanımlamak için *krasivaya* “güzel” veya baştan çıkarıcı kelimeleri kullanılır. İngilizcede erkekler ve kadınlar *seksualno privilekatelnie* “cinsel açıdan çekici” veya *estetične* “estetik açıdan çekici” olarak tanımlanabilir.

Dil biliminin çeşitli sahalarında toplumsal cinsiyet

Toplumsal cinsiyet dilbilimi, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin dilsel iletişimdeki rolünü vurgulayan bir dil öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, dil ve kültürün birbiriyle etkileşim içinde olduğunu ve toplumsal cinsiyetin bu etkileşimin temel unsurlarından biri olduğunu varsayar. İnsanlar dünyayı konuştukları dil aracılığıyla anlar ve yaratırlar. Bu bağlamda, erkeklik ve kadınlık dillere ve kültürlerle bağlı olarak farklı şekillerde oluşur ve gelişir. Toplumsal cinsiyet dilbilimi perspektifinden bakıldığında dil öğrenimi kültürlerin özelliklerini ve kültürlerarası ilişkileri anlamak için önemlidir.

Toplumsal cinsiyet kodlarının varlığı ve söylemdeki dağılımı karmaşık bir konudur ve belirli bir kültüre, dile bağlı olduğu unutulmamalıdır. Her dil ve kültürün kendine has özellikleri ve sosyo-kültürel bağlamları vardır ve bunlar farklı ülkelerde ve toplumlarda farklılık gösterebilir.

Toplumsal cinsiyet dil bilimi, dilin toplumsal cinsiyet hakkındaki sosyal ve kültürel fikirleri nasıl yansıttığını ve etkilediğini inceleyen bir dil bilimi dalıdır. Dilin erkeklik ve kadınlık kavramlarını nasıl yapılandığı ve ifade ettiğini, ayrıca dilin hangi toplumsal cinsiyet rollerini ve stereotiplerini kodladığını araştırır.

Dil bilimi, toplumsal cinsiyet değerleri de dâhil olmak üzere sosyal ve kültürel olgularla ilgilenir. Toplumsal cinsiyet değerleri, erkeklerin ve kadınların nasıl olması gerektiği ve her bir cinsiyetin rolleri, özellikleri ve davranışlarının ne olduğu hakkındaki fikirler-

dir. Bunlar toplumda oluşur ve filoloji de dâhil olmak üzere kültür, edebiyat, dil ve bilimsel araştırmalar üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir.

Toplumsal cinsiyet ve diğer konular modern dilbilimciler tarafından pek çok kez incelenmiştir: Örneğin, sözlük ve anlatıda (V. N. Teliya, A. V. Artemova), kurguda (M. E. Fedotova, L. Savkina, M. Y. Timofeyev), politik söylemde (R. Lakoff, E. S. Gritsenko), kitle iletişim araçlarında (R. Yedema, S. Eggins, M. Talbot), dil biliminde (D. Zimmerman, J. Coates, D. Tannen, J. Holmes, T. B. Ryabova, E. I. Goroshko), sözlükbilim ve dilbilgisi alanında (O. Jespersen, T. H. Svartengen, D. Baron, A. Kerzan, H. A. Fundalis, F. de Saussure, feminist teoride (S. De Beauvoir, G. Brandt, G. F. Budde, B. Friedan, E. Cixous, L. Irigaray, J. Witt, D. Harcama, L. Mendes, J. Butler, R. Lakoff, M. Hellinger, H. Kothoff, E. Anderson, M. Daly, J. Crawford, S. Mills, D. Tannen, S. Romeyn, C. B. Scott, S. Bordeaux, J. Robison, E. Selon ve diğerleri), Türkiyede de bu tür çalışmalar Türk dil bilimcileri tarafından son dönemlerde popülerlik kazanmıştır.

Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalara Azerbaycanda Kifayet Agayevan'ın *Azerbaycanda Gender Meseleleri*, Türkiye'de Perihan Onay'ın *Türkiyenin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü*, Nilgün Çelebi'nin *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, F. Başaran'ın "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeler", Gülgün Çolak'ın "Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti", C.Vatandaş'ın "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", Gizem Uluçsu'nun "Eski Türk Yazıtlarında Sözlüksel Cinsiyet Kategorisi" vb. örneklerdir.

İki kutuplu toplumsal cinsiyet modeli

Azerbaycan Türkçesinde, Rusça ve İngilizcenin toplumsal cinsiyet söyleminde, erkek ve kadınların iki ayrı ve karşıt grup olarak değerlendirildiği iki kutuplu bir toplumsal cinsiyet modeli vardır.

Bu model Rusçadaki dilbilgisel formları, örneğin isimler, sıfatlar ve zamirler arasındaki erkek ve kadın cinsiyet farkını belirgin bir şekilde ifade eder. Rusçada üç gramer cinsiyeti vardır: erkek, dişi ve nötr. Buna paralel olarak Rusçada cinsiyet ekleri vardır ve birçok kelime cinsiyete bağlı olarak farklı biçimlere sahiptir. Bu, erkek ve kadınların toplumda farklı rollere sahip olduğu daha geleneksel bir cinsiyet modelini yansıtır. Sanskritçedeki gramer sözcükleri de üç cinsiyetten birine aittir: eril, dişil veya nötr.

İngilizcede dilbilgisel cinsiyet yoktur ve cinsiyet ekleri kullanılmaz. Ancak, İngilizcede cinsiyete göre farklılaşmış *he* "erkek"

ve *she* “kadın” zamirleri vardır. Ayrıca birçok sanatsal/mesleki terimin eril ve dişil cinsiyetler için farklı biçimleri bulunmaktadır (*aktör* “erkek aktör” ve *aktris* “kadın aktris”).

Dilin sözcüksel anlambilimine dikkat edildiğinde iki kutuplu bir cinsiyet modeli veya toplumsal cinsiyeti ifade eden kelimeler ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak iki kutuplu cinsiyet modeli üç dilde hem açık (Rusçada) hem de gizli (Azerbaycan Türkçesinde ve İngilizcede) biçimlerde mevcuttur.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık:

Azerbaycan Türkçesinde, Rusçada ve İngilizcede de cinsiyete dayalı ayrımcılık vardır.

- Kadınlar için olumsuz çağrışımları olan kelime ve ifadelerin kullanımı:

Bu kelimeler belirli bağlamlarda nötr bir anlama sahip olabilir veya yaşa bağlı olarak kullanılabilir, ancak yanlış kullanıldığında kırıcı olabilir. Erkekler için bu tür kelimeler neredeyse hiç yoktur veya çok nadiren kullanılır. Kadınlar için olumlu kelimeler çoğunlukla kadınların aile hayatıyla ilgili toplumsal cinsiyet kalıplarıdır (anne, ev hanımı, iyi eş).

- Erkeklerle hitap ederken olumlu çağrışımları olan kelime ve ifadelerin kullanımı:

Farklı dillerde erkeklerle hitap etmek için olumlu çağrışımları olan çeşitli kelime ve ifadeler kullanılabilir. Ancak olumluluk değerlendirmesinin öznel olabileceği ve her dilin ve toplumun sosyo-kültürel normlarına bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Diğer dillerde olduğu gibi Azerbaycan Türkçesi, Rusça ve İngilizcede de toplumsal cinsiyet söyleminde erkeklerle atıfta bulunmak için kullanılan olumsuz çağrışımlı kelime ve ifadeler son on yılda artış göstermiştir. Bu kelimeler genellikle geleneksel-ataerkil normlara uymayan bir erkek için kullanılmaktadır. Kadınlarla ilgili olumsuz sözcük ve ifadelerin aksine, Azerbaycan Türkçesinde erkeklerle ilgili olumsuz çağrışımlı sözcük ve ifadeler (Rusçada *durak* “aptal”, *tupoy muşına* “geri zekalı adam” ve *idiot* “aptal”) nadiren rastlanmaktadır.

Kadın cinsiyetini nesneleştiren yaklaşımlar:

Azerbaycan Türkçesinde, Rusçada ve İngilizcede kadınları nesneleştiren, öncelikle dış görünüşlerini ve cinsel çekiciliklerini ifade eden kelime ve ifadeler bulunmaktadır. Bu durum dilde, medyada, reklamlarda ve kültürel normlarda kendini gösterebilir. Bu tür kelime ve ifadelerin örnekleri dilden dile değişebilir, ancak

bazı yaygın örnekler aşağıdaki gibidir:

- Cinsellikle ilgili metaforların ve karşılaştırmaların kullanımı: *boginya*, “seks sembolü”, “sablaznitelnaya çertovka” vb. (Azerbaycan Türkçesinde, *ağlı başdan alan* “baştan çıkarıcı”, *şəhvətli sehırbaz* “şehvetli sihirbaz”, İngilizcede, *gorgeous baby* “muhteşem bebek”, *stunning female* “çarpıcı kadın”, *alluring temptress* “baştan çıkarıcı”, *sensual enchantress* “şehvetli büyücü” vb.

Bir kadının vücudunun belirli bölgelerine dikkat çekmek için Rusçada *sablaznitelny vızglyad* “baştan çıkarıcı”, *zavodyaşıe gubı* “kıvrılmış dudaklar”, *prevlikatenie nojki* “çekici bacaklar” vb. ifadeler kullanılır. Azerbaycan Türkçesinde *ürək yaxan baxış* “yürek yakan bakış”, İngilizcede *alluring lips* “çekici dudaklar”, *attractive legs* “çekici bacaklar”, *hot body* “ateşli vücut”, *eye candy* “göz alıcı” vs. ifadeler kullanılmaktadır [Cameron, 1985, 33-34].

Bu ifadeler kadınların algılanışını etkilemekte ve onları bireyselliklerini, başarılarını ve yeteneklerini göz ardı ederek birer seks nesnesine dönüştürmektedir. Cinsel nesneleştirme cinselliğin ifadesi ya da cinsel arzunun sağlıklı bir şekilde dışa vurulması ile karıştırılmaması gerektiği unutulmamalıdır. Sorun, bir kadının yargılandığı ve algılandığı tek ve birincil unsur hâline geldiğinde başlamaktadır.

Bir erkeği zekâsına, kişisel niteliklerine veya duygusal yapısına değer vermek yerine yalnızca görünüşüne, kas yapısına, cinsel yeteneklerine veya diğer fiziksel özelliklerine göre değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu cinsel nesneleştirme, erkekler için düşük özgüven, stres, depresyon ve dış görünüşlerinden memnuniyetsizlik gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir. Ayrıca gerçekçi olmayan erkek güzelliği standartlarının belirlenmesine yardımcı olabilir ve erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkileri etkileyebilir.

Rus kültüründe *maço* kavramı genellikle geleneksel erkeklik fikrine atıfta bulunur. Rusçada erkeklik, genellikle duygularını kontrol eden, güç ve kudret sergileyen, acımasız, kararlı ve bağımsız bir kişi ile ilişkilendirilir. Rus toplumunda *maço* kavramı, başarı ve çekiciliğin bir sembolü olarak düşünülebilir.

İngiliz kültüründe de *maço* kavramı erkeklikle ilişkilendirilir ancak olumsuz bir çağrışım taşır. İngiliz bağlamında *maço*, esas olarak aşırı erkeksi kararlılık, saldırganlık veya kibir sergileyen bir erkek olarak tanımlanır. “Batı kültüründe bu tür özellikler genellikle olumlu olarak görülmez ve *maço*, *maçoluk* veya *cinsiyetçi tutumlarla da ilişkilendirilebilir*” [Moi, 1985, 51].

Azerbaycan kültüründe *maço* kavramı Türk-İslam kültür

kodlarıyla örtüşmemekte ve çoğu zaman olumsuz değerlendirilmektedir. Ancak son zamanlarda modern edebiyatta ve medyada bu kavram gelişmeye başlamıştır.

Mesleklere yönelik kelimeler

Alışıla gelir bir şekilde kadınlar ve kızlar temizlik, yemek yapan, hasta ve çocuk bakan, bulaşık yıkayan kişiler olarak, erkekler ise bazı işlerin yapılmasına karar veren, ağır ve tehlikeli işlerde çalışa bilen kişiler olarak algılandığından cinsiyet ayrımcılığını yansıtan mesleklere yönelik kelimeler ortaya çıkmıştır. Rusçada *poliçeyский* “polis”, Azerbaycan Türkçesinde *polis*, İngilizcede *policeman* gibi geleneksel olarak cinsiyetlendirilmiş meslekler için kelimeler bulunur. Türkiye Türkçesinde *muhtar*, *tüccar*, *amele*, *soför*, *kaymakam*, *inşaat mühendisi*, *bekçi*, *asker* vb. gibi kelimeler erkeklerle özleşmiş kelimelerdir” [Vatandaş, 2007, 51]. “Günümüzde kadınların bazı mesleklerden dışlanmış durumda olması görülmektedir. Dokuz mesleğin sayıldığı “Meslekler” başlığı altındaki bir konuda öğretmen, doktor ve terzi gibi mesleklere kadınlara uygun görülmektedir (Öğretmenlik anlatılarında genellikle anlatılan ilkökul öğretmenliğidir. Yapılan araştırmalar doktorluğun da giderek kadın mesleği olarak kabul edildiğini bize göstermektedir). Erkekler ise bu anlatıda mühendis, fırıncı, çiftçi, polis, ressam ve kaptan olmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımı fiziksel yetersizliklerinden dolayı kadına uygun görülmüş, biyolojik açıdan güçlü olması ile ilgili saldırganlık ise erkeğe ait bir özellik olarak vurgulanmıştır” [Komisyon 2005, 42-43].

Azerbaycan Türklerinin düşüncesinde babanın yemek yapması alışıla gelmiş şey değildir. Ev işleri ile ilgili sorumluluklarda anne, sonra baba ve çocuklar sorumludur. Bununla birlikte modern dilde meslekler için cinsiyetten bağımsız olarak kullanılabilen evrensel kelimeler de bulunmaktadır. Bunun nedeni toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin farkındalığın artması eşitlik ve kapsayıcılık arzusudur. Bu tür evrensel terimler, geçmişte dar bir şekilde uzmanlaşmış ve cinsiyetlendirilmiş olabilecek meslek adlarının yerini almak üzere önerilmektedir.

İngilizce gibi bazı diller, meslek adlarının evrensel biçimlerini oluşturmuştur. *Stewardess* “hostes” yerine *flight attendant* “uçuş görevlisi” ve *policeman* yerine *police officer* “polis memuru” kullanılabilir. Bu, cinsiyetten sıyrılıp mesleğin kendisine odaklanmayı sağlar.

Rusçada meslekler için evrensel terimler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Son dönemlerde *aktrisa* yerine *akter* kullanılmaya

başlanmıştır. Dil gelişiminin bu yönü, artan toplumsal cinsiyet bilinci ve meslekleri daha eşit tanımlama arzusuyla ilişkilidir.

Son zamanlarda Azerbaycan Türkçesinde toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde yeni kelimeler ortaya çıkmıştır. Örneğin, *tıbb bacısı* “hemşire” geleneksel olarak kadınları temsil eden bir meslek olmuştur. Ancak son zamanlarda, bu meslekte çalışan erkekleri ifade etmek için *tıp kardeşi* (Almancadaki *feldsher* kelimesiyle eşanlamlı) kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür kelimelere her geçen gün yenileri eklenmektedir ve dil var olduğu sürece bu sürecin devam edeceğine ve yenilerinin ortaya çıkacağına şüphe yoktur.

Sonuç

Bir cinsiyet kategorisi olmamasına rağmen Azerbaycan Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde de son zamanlarda toplumsal cinsiyeti ifade eden yeni kelimeler ortaya çıkmıştır. Araştırmada üç dilden örnekler incelenmiş ve üç dilde benzer ve farklı unsurlar gözlemlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin dile bu kadar önemli bir şekilde yansması, cinsiyet kimliğine ilişkin kalıp yargıların dil sistemini ve iletişimini bir bütün olarak etkilediğini göstermektedir. Bu yüzden buna dayalı olarak Azerbaycan Türkçesinde *dayə* “kadın çocuk bakıcısı”, *tıbb bacısı* “hemşire”, *tıbb gardaşı* “erkek hemşire”, İngilizcede *nurse maid*, *nanny* “bebek bakıcısı”, *actor* “erkek oyuncu”, *acress* “kadın oyuncu”, *duke* “erkek duk”, *duchess* “kadın düşes”, *master* “usta”, *mastress* “kadın usta”, *spinster* “evde kalmış kız”, *widower* “dul kadın”, *widow* “dul erkek”, Rusçdada *nyana* “çocuk bakıcısı”, *lisiça* “cadaloz”, *razvratnaya* “ahlaksız” vb. gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bu, dilin bir kültür ürünü olması ve sosyo-kültürel normları ve değerleri yansıtmalarıyla ilgilidir.

Bunun dışında bazı kelimelerin kadınları aşağılamak için Azerbaycan Türkçesinde *ayağı sürüşken* “namussuz kadın”, İngilizcede *bitch* “ahlaksız kadın”, Rusçada şlyuha “kötü yola düşen kadın” vb. gibi kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.

Kadınların üstün zekalarını yansıtmaktansa cinsi fiziksel özelliklerine göre ayırıcı İngilizcede *gorgeous baby* “muhteşem bebek”, *stunning female* “çarpıcı kadın”, *alluring temptress* “baştan çıkarıcı”, *sensual enchantress* “şehvetli büyücü”, *hot gir* “ateşli kız”, *sexy blonde* “seksi sarışın”, *seductive curves* “baştan çıkarıcı”, *boginya*, “seks sembolü”, “sablaznitelnaya çertovka” vb. kelimelerin de varlığı görülmektedir. Bir kadının esas olarak fiziksel özelliklerine göre tanımlanması cinsiyet değerleri açısından hiç de etik değildir.

Çalışmamızdan tespit edildiği gibi, dilde toplumsal cinsiyeti

ifade eden kelimelerin getirdiği ayrım olsa bile, son dönemlerde, önemli bazı değişiklikler gözükmektedir. İngilizcede *stewardess* “hostes” yerine *flight attendant* “uçuş görevlisi” ve *policeman* yerine *police officer*, *fireman* “erkek itfayeci” yerine *firefighter* “itfayeci” gibi kelimelerin kullanılmaya başlanması buna örnektir. Bu da geleneksel kabullere rağmen insanların zihniyetinde toplumsal cinsiyete ilişkin algıda değişiklikler gözlenilebilir olmasını göstermektedir. Yapılan çalışmalar bazı olumsuzluklara rağmen insanların eğitim seviyelerinin yükseldikçe toplumsal cinsiyette ayrımcılığın belirli oranda azalmasını yol açtığını ortaya koymuştur.

Dolayısıyla bu örnekler, daha spesifik bağlamlarda incelenmeye açıktır.

TABLO 1.

TOPLUMSAL CİNSİYETİ İFADE EDEN KELİMELE		
A z e r b a y c a n Türkçesinde	İngilizcede	Ruşçada
Ana “anne”	<i>Mammy, mother</i> “anne”	<i>Mama</i> “anne”
Ata “baba”	<i>Father, daddy, dad</i> “baba”	<i>Papa</i> “baba”
Bacı “kız kardeş ve ya abla”	<i>sister</i> “kız kardeş”,	<i>Brat</i> “kardeş”
Qardaş “kardeş”	<i>brother</i> “erkek kardeş”	<i>Sestra</i> “kız kardeş”
Əmi “amca”	<i>Uncle</i> “amca”	<i>damashnaya hozayka</i> “ev hanımı”
Dayı “dayı”	<i>Aunt</i> “hala, teyze”	<i>Uçitilniça</i> “kadın öğretmen”
Bibi “hala”	<i>Grandma</i> “büyükanne”	<i>Deduşka</i> “büyük baba”
Xala “teyze”	<i>Grandpa</i> “büyükbaba”,	<i>Babuşka</i> “nine”
Baba “büyük baba”	<i>Bride</i> “gelin”	<i>Damashnaya hozayka</i> “ev hanımı”
Nənə “büyükannde”	<i>Bridegroom</i> “damat”	<i>Doç</i> “kız evlat”
Gəlin “gelin”	<i>Widow</i> “dul erkek”	<i>Sın</i> “erkek evlat”
Kürəkən “damat”	<i>Widower</i> “dul kadın”	<i>Vnuk</i> “erkek torun”
Lələ “eskiden erkek çocukların terbiyesi ile meşgul olan erkek bakıcı”	<i>Emperor</i> “imparator”	<i>Vnuçka</i> “kız torun”
Tibb bacısı “hemşire”	<i>Weathergirl</i> “kadın hava durumu sunucusu”	<i>Dyadya</i> “dayı, amca”

<i>Tibb bacısı</i> “hemşire”	<i>Weatherman</i> “erkek hava durumu sunucusu”	<i>Toty</i> “hala, teyze”
<i>Tibb qardaşı</i> “erkek hemşire”	<i>Hero</i> “erkek kahraman”	<i>Şlyuha</i> “kötü yola düşen kadın”
<i>Dayə</i> “kadın çocuk bakıcısı”	<i>Heroine</i> “kadın kahraman”	<i>Razvratnaya</i> “ahlaksız kadın”
<i>Oğlan</i> “oğlan”	<i>Stewardess</i> “hostes”	<i>Nyana</i> “çocuk bakıcısı kadın”
<i>Gız</i> “kız”	<i>Boy</i> “oğlan”	<i>Lisiça</i> “cadaloz”
<i>Maya</i> “dişi deve”	<i>Wizard</i> “erkek sihirbaz”	<i>Uçitel</i> “öğretmen”
<i>Oğlak</i> “erkek keçi”	<i>Witch</i> “kadın sihirbaz” ve ya “cadı”	<i>Kazeroq</i> “erkek keçi”
	<i>Spinster</i> “evde kalmış kız”	<i>Petuh</i> “horoz”
	<i>Acess</i> “kadın oyuncu”	
	<i>Actor</i> “erkek oyuncu”	
	<i>Nurse maid, nanny</i> “kadın bebek bakıcısı”,	
	<i>Duke</i> “erkek dük”	
	<i>Duchess</i> “kadın düşes”	
	<i>Master</i> “erkek usta”	
	<i>Mastress</i> “kadın usta”	
	<i>Nephew</i> “erkek yeğen”	
	<i>Niece</i> “kız yeğen”	
	<i>Rooster</i> “horoz”	
	<i>Hen</i> “tavuk”	
	<i>Girl</i> “kız”	
	<i>Vixen</i> “dişi tilki”	

Kaynakça

- Agayeva, K. 2014. *Azerbaycanda Gender Meseleleri*, Bakü: Elm.
- Azərbaycan dilinin izahlı lügəti*. 2006. Bakü:Şerg-Gerb.
- Başaran, Fuat. 1984. *Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeleri*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Bingöl, O. 2014. *Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Cameron, D. 1985. *Feminism and Linguistic Theory*, New York: St. Martin’s Press.

- Çelebi, N. 1990. *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, İstanbul: Sebat Ofset.
- Çolak, G. 2018. *Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti*, TÜBAR XLIII / Bahar.
- Gümüšoğlu, F. 2008. *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*, An Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi, 2 (4). Eylül-Aralık.
- İmançer, D. 2006. *Toplumsal Cinsiyet Oluşumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar*, İstanbul: Ebabil Yayınları.
- Komisyon. *Türkçe 2. Sınıf*, MEB Yayınları, İstanbul, 2005.
- Marshall, G.1999. *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Moi, T. 1985. *Textual Politics: Feminist Literary Theory*. London: Routledge.
- Onay, P. 2012. *Türkiye'nin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü*, Ankara: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- Pehlivan, V. 2017. *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması*, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Pilcher, J. 2004. Imelda Whelehan. *Fifty Keys Concepts in Gender Studies*, London: SAGE Publications.
- Rusça Temel Sözlük*. İstanbul: Matbaacılık ve Kağıtçılık. 2011. https://www.cmpe.boun.edu.tr/~ethem/i2ml2e_tr/i2tr_sozluk.pdf
- Türkçe - İngilizce Sözlük*. Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024. https://turuz.com/storage/Dictionary/2018/1050-Buyuk_Turkce_Ingilizce_Sozluk-1990-411s.pdf
- Ulucsu, G. 2022. *Eski Türk Yazıtlarında Sözlüksel Cinsiyet Kategorisi*, Ankara: Gazi Türkiyat.
- Vatandaş, C. 2007. *Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı*, Ankara: TDK yayınları.

Words expressing Gender in linguistics

Gunay Babayeva¹

Abstract

The concept of gender refers to the socially and culturally constructed differences between women and men. Gender and role behaviours are learned and reinforced according to the culture and values of the society. Thus, men and women are assigned different social responsibilities in society. Although there is no grammatical gender in Turkish languages, words expressing gender have recently been formed with the influence of foreign languages. Words expressing gender have emerged to express behaviour, attitudes, habits, mental and physical characteristics, emotional qualities, professions and areas of expertise. Of course, the perception of gender is different in every language. The study aims to show how gender differs between languages and cultures by bringing examples from Azerbaijani Turkish, English and Russian and to determine what are the thoughts and attitudes of different cultures in the context of gender, how these are reflected in the shaping of gender roles and the differentiation of individuals on the basis of gender.

Key words: *Gender, linguistics, words, gender roles, languages.*

References

- Agayeva, K. 2014. *Azərbaycanda Gender Meseleleri*, Bakı: Elm.
- Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti*. 2006. Bakı: Şərg-Gerb.
- Başaran, Fuat. 1984. *Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeleri*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Bingöl, O. 2014. *Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Cameron, D. 1985. *Feminism and Linguistic Theory*, New York: St. Martin’s Press.
- Çelebi, N. 1990. *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, İstanbul: Sebat Ofset.
- Çolak, G. 2018. *Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti*, TÜBAR XLIII / -Bahar.
- Gümüšoğlu, F. 2008. *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*, An Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi, 2 (4). Eylül-Aralık.
- İmançer, D. 2006. *Toplumsal Cinsiyet Oluşumuna İlişkin Kuramsal*

¹ Gunay Babayeva – Assoc., Dr. Baku Slavyan University.

E-mail: gunay.babayeva1234567@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1435-569X

For citation: Babayeva, G. 2025. “Words expressing Gender in linguistics”. *Uzbekistan: Language and Culture* 1: 49 – 63.

Yaklaşımlar, İstanbul: Ebabil Yayınları.

Komisyon. *Türkçe 2. Sınıf*, MEB Yayınları, İstanbul, 2005.

Marshall, G.1999. *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akinhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Moi, T. 1985. *Textual Politics: Feminist Literary Theory*. London: Routledge.

Onay, P. 2012. *Türkiye'nin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü*, Ankara: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.

Pehlivan, V. 2017. *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması*, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Pilcher, J. 2004. Imelda Whelehan. *Fifty Keys Concepts in Gender Studies*, London: SAGE Publications.

Rusça Temel Sözlük. İstanbul: Matbaacılık ve Kağıtçılık. 2011. https://www.cmpe.boun.edu.tr/~ethem/i2ml2e_tr/i2tr_sozluk.pdf

Türkçe - İngilizce Sözlük. Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024. https://turuz.com/storage/Dictionary/2018/1050-Buyuk_Turkce_Ingilizce_Sozluk-1990-411s.pdf

Ulucsu, G. 2022. *Eski Türk Yazıtlarında Sözlüksel Cinsiyet Kategorisi*, Ankara: Gazi Türkiyat.

Vatandaş, C. 2007. *Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı*, Ankara: TDK yayınları.